

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt šeštieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2024 m. balandžio 26 d.

Nr. 16 (1566)

Atminties ženklą pagerbti Narimanto (Palangos) kuopos partizanai

Arūnas ŠATEIKA

1944 m. vasarą vėl prasidėjo liūdnas Lietuvos istorijos laikotarpis – reokupacija, sovietizacija. Patriotiškai nusiteikusi tautos dalis pasipriešino okupantams. Žemaitijoje jau 1944 m. pabaigoje Alsėdžių miškuose veiklą pradėjo pirmasis partizanų būrys. Vėliau susikūrė kuopos, rinktinės. 1946 m. įkurta Narimanto (Palangos) kuopa, kuri priklausė Kardo rinktinei. Kardo rinktinės vadu išrinktas majoras Juozas Ožeraitis. Palangos kuopos vadas – Alfonsas Knystautas-Ragūnas. Be Palangos kuopos, Kardo rinktinei dar priklausė šios kuopos: Darbėnų – vadas Vizbutas, Kretingos – Širvydas, Salantų – Slyva, Tauras, Gargždų – Vidmantas, Skuodo – Skirmantas, Mosėdžio – Tautvaiša, Kulių – Daugvaiša. Šiame regione dar veikė Šleiderio būrys ir nedidelės partizanų grupelės, priklausiusios Narimanto kuopai.

Partizanų pagerbimo vietoje LPKTS Palangos filialo nariai ir kiti svečiai

(keliamą į 4 psl.)

Prisiminta Bakaloriškių kaimo 1944-ųjų tragedija

Gintaras LUČINSKAS

Balandžio 13-osios popietę Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos Alytaus apskrities skyriaus nariai aplankė kovingiausio Dainavos apygardos partizanų vado Vaclovo Voverio-Žaibo (1922–1949) ir jo vadovaujamų kovotojų Laisvės kovų įamžinimo vietas: Bakaloriškių kaime, Onušio miestelyje ir kitose vietovėse Trakų rajone.

Šiomet sukako 80 metų, kai 1944 m. balandžio 12 d. sovietinių diversantų (raudonųjų banditų) gausios pajėgos užpuolė, apiplėšė Bakaloriškių kaimo gyventojus, sudegino beveik visas sodybas, nužudė du vyrus.

Bakaloriškių kaime prie 2014 m. tragedijos atminimui pastatyto paminklo ir pasodinto ažuolo atvykę alytiškiai bei vietos bendruomenės nariai sugiedo Tautinę giesmę, tylos minute pagerbė žuvusiųjų atminimą. Buvo padėta gėlių, uždegta žvakelių. Šių eilučių autorius pasidalijo istorinėmis įžvalgomis apie sovietinių diversantų nusikalstamą veiklą 1943–1944 m. laikotarpiu, terorizuojant (apiplėšimai, nužudymai, prievartavimai, turto naikinimas ir pan.) Trakų ir Alytaus apskrityse, savigynos būrių steigimąsi pasipriešinti raudoniesiems banditams. Taip pat prisimintos ir Lietuvos partizanų kovos bei jų atminimo įamžinimas.

(keliamą į 8 psl.)

Šioje vietoje 1948 m. spalio 27 d. (Trakų aps., Onušio valsč., Grendavės k.) V. Voverio-Žaibo vadovaujami partizanai paspėdė pasalą ir sunaikino beveik visą Onušio NKVD įgulą – 19 baudėjų

Adelės Dirsytės 115 gimimo metinių minėjimas

Dalia POŠKIENĖ

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje rinkosi Lietuvos politinių kalinių bendrija „Kolyma“, kuri jungia kalėjusiuosius Rusijos „Dalstroj“ sistemos lageriuose: Kolymoje, Čiukčijoje, Jakutijoje, taip pat jų šeimos narius ir artimuosius. Kasmet trečiąjį birželio šeštadienį bendrija rengia kolymiečių suvažiavimus Rumšiškėse, Kaišiadorių rajone. Šį kartą kolymiečiai kvietė į konferenciją, skirtą Sibiro lagerių kankinės, Dievo tarnaitės Adelės Dirsytės 115 gimimo metinių ir Sibiro maldaknygės „Marija, gelbėki mus“ pirmojo leidimo 65-ųjų metinių minėjimą.

Adelė Dirsytė

Po šv. Mišių Šv. Arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje svečius pasitiko LPKTS buveinėje parengtos parodos. Kauno Kristaus Prisikėlimo parapijos kunigas teol. lic. Andrius Končius skaitė pranešimą „Adelės Dirsytės beatifikacijos bylos eiga Vatikane ir jos perspektyvos“. Jam buvo skirta užduotis ištirti A. Dirsytės gyvenimo kelią ir pateikti visus dokumentus Vatikanui tam, kad kankinę A. Dirsytę būtų galima paskelbti palaimintąja. 2017 m. Kauno arkivyskupas metropolitas Lioginas Virbalas paskyrė kun. A. Končių beatifikacijos bylos postulatoriumi. 2020 m. Kauno arkikatedroje bazilikoje, vadovaujant Kauno arkivyskupui S. Tamkevičiui SJ, pradėtas Dievo tarnaitės Adelės Dirsytės beatifikacijos bylos procesas, įvyko pirmasis bažnytinio tribunolo posėdis, Šventumo ir kankinystės bylos procesui vesti paskirti teisėjai.

(keliamą į 5 psl.)

Lietuvai ir lietuviams: Pasaulio lietuvių bendruomenės ir LR Seimo komisija apie pasirengimą referendumui

Dalia POŠKIENĖ

Balandžio 8–12 dienomis LR Seime vyko Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) ir Seimo komisijos posėdžiai, kurių metu aptarti diasporai aktualūs klausimai – nuo paskutinių darbų prieš pilietybės išsaugojimo referendumą iki pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui. Komisija priėmė septynias rezolucijas, kurios buvo pristatytos surengtoje spaudos konferencijoje.

Diskusija dėl pilietybės išsaugojimo Lietuvos Sporto universitete

Komisijos nariai kartu su Seimo nariais, Kultūros ministerijos atstovais lankėsi ir regionuose – susitikimai, diskusijos vyko Druskininkuose, Mažeikiuose, Kaune. Juose aptarti svarbūs klausimai: 2024 m. gegužės 12 d. kartu su pirmuoju Respublikos Prezidento rinkimų turu vyks referendumas dėl gimimu įgytos Lietuvos pilietybės išsaugojimo įgyjant kitos, Lietuvai draugiškos, valstybės pilietybę. Diskusijoje „Lietuvybės išsaugojimas – kodėl tai svarbu kiekvienam lietuviui?“ dalyvavo Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė Dalia Henkė, LR kultūros ministro patarėjas Sigitas Šliažas, LR Seimo Liberalų sąjūdžio frakcijos narys Andrius Bagdonas, Lietuvos sporto universiteto prof. emeritas Antanas Skarbalius. Apie Referendumo svarbą kalbėjo LSU rektorė Diana Rėklaitienė, pasisakė iš emigracijos grįžęs Marius Vainauskas, LPKTS Kauno filialo narės Daliora Laukionienė, Martina Bikuličienė, VŠĮ „Rūtos Šakinytės Lietuvos namai“ vadovas Antanas Šakinis ir kiti. Kauno TAU Kultūros ir švietimo fakulteto bei kitų organizacijų vardu kalbėjo Dalia Poškienė.

Artėjant gegužės 12-ajai, visi kviečiami susipažinti su pagrindine informacija apie referendumą ir juo spręsti teikiamo klausimo svarbą. Visi Lietuvos piliečiai kviečiami būti aktyvūs ir dalyvauti referendume dėl pilietybės išsaugojimo. Reikia priminti, kad 2019 m. vykusiam referendume dalyvavo 1 322 135 Lietuvos piliečiai ir tai sudarė 53,16 proc. balsavimo teisę turinčių žmonių, todėl jis buvo laikomas įvykusi. Referendume dėl pilietybės išsaugojimo „už“ pasisakė 956 564 žmonės. Nepaisant to, pasisakiusiųjų „už“ skaičius nepasiekė Konstitucijos I skirsnio nuostatomis keisti reikalingos pusės balsavimo teisę turinčių piliečių dalies. Tam, kad būtų pakeista referendumu spręsti teikiama Konstitucijos nuostata, balsuoti „už“ turėjo ne mažiau kaip 1,2 mln. Lietuvos piliečių.

Informaciją apie referendumą teikia LR Vyriausybės kanceliarija kartu su Užsienio reikalų ministerija. Vyriausybės kanceliarijai informuoti visuomenę dėl referendumo ir juo spręsti teikiama klausimo svarbos valstybės ir tautos gyvenimui pavesta 2023 metų gegužės 10 dieną priimtu Seimo nutarimu.

Vyriausybės kanceliarija nevykdo

Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkė Dalia Henkė

agitacijos „už“ ar „prieš“, o tik visuomenės informavimo kampaniją dėl paties referendumo ir juo spręsti teikiamo klausimo svarbos. Europos Sąjungos (ES) valstybės, kurios leidžia išsaugoti pilietybę, yra: Belgija, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekija, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija (bet tik su kitomis ES šalimis), Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Ispanija, Švedija.

ES valstybės, kurios neleidžia išsaugoti pilietybės, yra: Austrija, Estija, Lietuva, Nyderlandai, Slovakija.

Vyriausybės kanceliarija dar 2023 m. vasario mėn. pradėjo pirmuosius pasiruošimo darbus referendumo informacinei kampanijai. Anot Vyriausybės kanceliarijos Komunikacijos departamento vadovo Mariaus Gursko, matoma, kad po pirmojo visuomenės informavimo etapo auga visuomenės susidomėjimas referendumu, išaugo ir klausimo svarbos supratimas, viešojoje erdvėje atsiranda daugiau informacijos šiuo klausimu ir tos temos, kuriomis anksčiau buvo dažniausiai užduodami klausimai, kaip pavyzdžiui, karinės prievolės atlikimas, mokesčių mokėjimas, kodėl reikia referendumo ir kita – tampa visuomenei aiškesnėmis. Toks ir buvo pirmojo visuomenės informavimo etapo tikslas – sukurti referendumo informavimui platformą, įtraukti savivaldą, pasaulio lietuvius ir verslo asociacijas, supažindinti visuomenę su

būsimo klausimo svarba ir padėti rasti atsakymus į dažniausiai užduodamus rūpimus klausimus.

Naujausias visuomenės nuomonės tyrimas atskleidžia, kad Lietuvoje daugėja žmonių, pilietybės išsaugojimą vertinančių kaip svarbų – 3 iš 4 (76 proc.) šalies gyventojų manymu, yra svarbu išsaugoti gimimu įgytą Lietuvos pilietybę, įgijus kitos, Lietuvai draugiškos, šalies pilietybę. Tai rodo UAB „Spinter tyrimai“ gruodžio pabaigoje atlikta reprezentatyvi šalies gyventojų apklausa. UAB „Spinter tyrimai“ duomenimis, dalyvauti gegužės 12 d. numatytame referendume planuoja daugiau negu pusė, 60 proc. šalies gyventojų, tai – 4 proc. išaugęs rodiklis.

Ją vykdant, 34 proc. apklaustųjų atsakė, jog referendume tikrai dalyvaus, 26 proc. – kad greičiau dalyvaus. 15 proc. planuoja referendume nedalyvauti, veikiau nedalyvausiantys teigia 10 proc., o tvirtai įsitikinusių savo nedalyvavimu – 5 proc. Dar ketvirtadalis apklaustųjų (25 proc.) sako kol kas neapsisprendę dėl dalyvavimo.

Siekiant užtikrinti nuoseklų ir efektyvų visuomenės informavimą, atsakant į dažniausiai užduodamus klausimus, sukurta speciali internetinė svetainė: „referendumas2024.lt“. Besidomintiems šiais aktualiais klausimais, plačiau: „vrk.lt“, „urm.lt“, „plbe.org“ ir „Facebook“ paskyroje „Užsienio reikalų ministerija“, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų

komisija“, „PLB – Pasaulio lietuvių bendruomenė“.

Visą savaitę vykusiuose posėdžiuose svarstyti ir kiti svarbūs Lietuvai ir pasaulio lietuviams klausimai. Priimtos 7 rezolucijos – „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ įgyvendinimo ir lietuvių kilmės žmonių ryšio su Lietuva stiprinimo“, „Dėl pasaulio lietuvių žaidynių“, kurios vyks Lietuvoje kitais metais. Joje prašoma tęsti Lietuvos ir užsienio lietuvių bendruomenių bendradarbiavimą neprofesionaliojo sporto srityje, toliau puoselėti pasaulio lietuvių žaidynių tradiciją ir paskelbti už tai atsakingą vieną valstybės instituciją. Trečioji rezolucija – „Dėl referendumo dėl gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo“. Joje prašoma prezidento, Seimo ir Vyriausybės narių, savivaldybių merų skleisti žinią apie būsimą referendumą ir kviesti jame dalyvauti, tęsti visapusės informacijos apie būsimą pilietybės konstitucinį įstatymą sklaidą, rengti diskusijas su ekspertais šia tema.

Seimo ir PLB komisija taip pat pristatė siūlymą kartą per metus nuo 1939–1990 m. sovietų okupacijos nukentėjusiems asmenims finansuoti reabilitaciją. Komisija siūlo Vyriausybei parengti ir įgyvendinti asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų socialinės reabilitacijos programą, kad kartą per kalendorinius metus valstybės biudžeto lėšomis jiems būtų finansuojama stacionarinė reabilitacija ir specializuotos stacionarinės reabilitacijos paslaugos“. Rezoluciją pristatė LR Seimo narė Angelė Jakavonytė. Rezolucijoje „Dėl pilietinio pasipriešinimo strategijos įgyvendinimo ir atsparumo dezinformacijai didinimo“ komisija ragina tęsti bendradarbiavimą su Lietuvos diaspora rengiantis pilietiniam pasipriešinimui, įgyvendinant tarpusavyje suderintas strategijas ir veiksmų planus. Rezolucijomis taip pat raginama palaikyti Seimo ir PLB komisijos darbą, užtikrinti jo veiklos tęstinumą, tęsti Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ tikslų įgyvendinimą, toliau finansuoti užsienyje veikiančias lituanistines mokyklas. Seimo ir PLB komisijos narys Antanas Šileika pristatomoje rezolucijoje ragino daugiau dėmesio skirti senųjų emigracijos bangų lietuvių kilmės asmenims, siekiantiems glaudesnio ryšio su Lietuva, o jų vaikaičiams ir provaikaičiams kurti programas, skatinančias mokslivius ir studentus atvykti į Lietuvą ir megzti ryšius.

Seimo ir PLB bendruomenės komisija, kurią sudaro PLB atstovai ir Seimo nariai, posėdžiaujanti du kartus per metus, priėmė svarbius dokumentus, aptarė rūpimus klausimus ir tiki, kad šių metų gegužę referendumu bus priimtas nutarimas dėl Konstitucijos 12 straipsnio formulotės pakeitimo: Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais konstitucinio įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka. Konstitucinis įstatymas taip pat nustato Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo pagrindus ir tvarką.

Atkūrėme istorinį teisingumą – tremtinio statusą gaus daugiau gimusiųjų tremtyje

Angelė JAKAVONYTĖ,

LR Seimo narė, Laisvės premijų komisijos pirmininkė

Man, kaip partizano ir tremtinės dukrai, ypač svarbu ir labai džiugu, kad balandžio 18-ąją LR Seime įstatymo pakeitimu istorinis teisingumas atkurtas nuo okupacijų nukentėjusiems panašaus likimo Lietuvos gyventojams. Mano inicijuotoms asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymo pataisoms balsų dauguma pritarė kolegų parlamentarai iš skirtingų frakcijų.

Lietuvą, bus pripažįstami tremtiniais prilygintais asmenimis.

Taip pat tremtiniais prilygintais asmenimis bus pripažįstami vaikai (įvaikinti), gimę 1965 m. sausio 1 d. ir vėliau buvusių politinių kalinių ir tremtinių šeimose už Lietuvos ribų, jeigu bent vienam iš tėvų (itėvių) buvo suvaržytos galimybės grįžti į Lietuvą, buvo ribojamas gyvenamosios vietos įregistravimas ir įsidarbinimas Lietuvoje ir dėl šių aplinkybių jis per 6 metus nuo leidimo grįžti į Lietuvą datos nebuvo grįžęs į Lietuvą, kai šias aplinkybes jis pagrindžia dokumentais (jeigu tokių dokumentų nėra, aplinkybės turi būti nustatomos bendrosios kompetencijos teismo sprendimu kaip juridinę reikšmę turintis faktas).

Pagal iki šiol buvusį teisinį reguliavimą tremtinio teisinio statuso negalėjo įgyti dalis asmenų, gimusių buvusių tremtinių, politinių kalinių šeimose už Lietuvos ribų (tremtyje), nes Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 5 punkto redakcija jų atvejų neapima.

Pagal priimtus Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 5 punkto pakeitimus asmenys, gimę (įvaikinti) iki 1964 m. gruodžio 31 d. buvusių politinių kalinių ir tremtinių šeimose už Lietuvos ribų, jeigu bent vienas iš tėvų (itėvių) tuo metu buvo politinis kalinys ar tremtinys, kuriam pasibaigė įkalinimo ar tremties (ištrėmimo, nutrėmimo, uždraudimo grįžti į Lietuvą) laikas ir kuris iki vaiko gimimo nebuvo grįžęs nuolat gyventi į

Noriu pažymėti, kad dalis buvusių represuotų asmenų, nors ir turėdami formalų leidimą grįžti į Lietuvą, negalėjo sugrįžti į ją gyventi ir dėl bendrų politinio, administracinio pobūdžio suvaržymų, kylančių iš to meto totalitarinio ir okupacinio režimo vykdytos represuotų asmenų diskriminacinės politikos, ir tuo metu už Lietuvos ribų jiems gimė vaikai. Nereti atvejai, kai, pavyzdžiui, tremtinių šeimoje už Lietuvos ribų gimė trys vaikai, du iš jų įgijo tremtiniais prilyginto asmens teisinį statusą, nes gimė tėvų tremties laikotarpiu, o trečiam, taip pat gimusiam už Lietuvos ribų, tačiau pasibaigus tėvų tremties laikui, suteikti šį statusą nėra teisinio pagrindo.

Gera žinoma, kad dalis represavi-

mo vietoje laikinai likusių gyventi buvusių politinių kalinių ir tremtinių neturėjo Lietuvoje kur sugrįžti ir apsigyventi, nes represuojant buvo konfiskuota jų nuosavybė, gyvenamieji pastatai dažnai būdavo nukeliami, o dar dažniau – sunaikinami ar suvisuomeninami arba juose apgyvendinami svetimi žmonės. Nuosavybės grąžinimo klausimas buvo sprendžiamas tik po represuoto asmens reabilitavimo, o masinis reabilitavimo procesas prasidėjo tik 1990 m. Prie vėlesnio šių asmenų sugrįžimo prisidėjo ir lėšų iš naujo įsikurti Lietuvoje stoka.

Gana dažni atvejai, kai už Lietuvos ribų gimę asmenys nežino tikslų šeimos negrįžimo gyventi į Lietuvą priežasčių ir aplinkybių. Jie neturi jokių įrodančių dokumentų apie galimybių sugrįžti į Lietuvą suvaržymą ir ribojimą jų tėvams, nes praėjo labai daug metų ir daugumos tėvai jau yra mirę.

Sovietinės okupacijos metais dėl Lietuvos SSR veikusių administracinių institucijų ar atskirų pareigūnų priešikumo sugrįžtantiems represuotiems asmenims būdavo sunku Lietuvoje įsikurti, prisiregistruoti, įsidarbinti. Toks žinojimas ir tuo metu dominavusi represuotų asmenų teises ribojanti diskriminacinė politika apsunkindavo ir atitolindavo sugrįžimą arba nuo greitesnio sugrįžimo sulaikydavo.

Tremties vietose (specialiose gyvenvietėse) veikiančios represuotų asmenų priežiūrai ir kontrolei skirtos specialio-

sios komendantūros ar Vidaus reikalų ministerijos vidaus reikalų skyriai, kurių įskaitoje tremtiniai buvo ir kur turėdavo nuolat atsižymėti, kad neišvyko ar nepabėgo, kartais nepranešdavo apie tai, kad jau leidžiama sugrįžti ir apsigyventi Lietuvoje, o apie nepranešimą archyvinių duomenų nėra.

Taip pat būdavo priverčiama pasirašyti, kad jie paleidžiami iš tremties (išregistruojami iš tremtinių įskaitos), tačiau atsisako vykti į Lietuvą. Net po leidimo grįžti gyventi į Lietuvą suteikimo represavimo vietose, kai kada toliau buvo taikomos specialios įskaitos (komendantūros sąlygos), jų neišregistruodavo ir tebebuvo laikomi tremtinių įskaitoje bei administracinėje priežiūroje. Taip pat būdavo atvejų, kai tam tikrą laiką jų neatleisdavo iš darbo vietų ir neatiduodavo asmens dokumentų.

Leidimus gyventi Lietuvoje suteikdavo Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo ir Lietuvos SSR Ministrų tarybos specialios komisijos, nagrinėjusios prašymus paleisti iš tremties ir leisti grįžti gyventi į Lietuvą.

Istoriografijoje pažymėta, kad paskutiniai iš Lietuvos represuoti asmenys iš tremties vietų buvo paleisti vadovaujantis Sovietų sąjungos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo 1963 m. gruodžio 26 d. įsaku, o pagal šį įsaką jie iš tremties pradėti paleisti 1964 m., tačiau be teisės gyventi Lietuvoje, o sugrįžti į Lietuvą galėjo tik gavę Lietuvos SSR Ministrų Tarybos leidimą gyventi Lietuvoje. Kol gaudavo tokį leidimą, pasirodavo ilgai kelionei, sugrįžimas dar papildomai užtrūkdavo.

(keliami į 4 psl.)

Įvykiai, komentarai

Rusija rengia sabotažo aktus Europos geležinkeliuose

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Gaila, kad didesnio atgarsio nesulaukė vienas skandalingas Čekijos pranešimas: balandžio pradžioje ji pareiškė protestus Rusijai dėl jos organizuotų sabotažo aktų Europoje. „Rusija nuo invazijos Ukrainoje pradžios vykde „tūkstančius“ bandymų sutrikdyti Europos geležinkelių tinklų darbą, taip siekdama destabilizuoti Europos Sąjungą ir sabotuoti kritinę infrastruktūrą.“ – leidiniui „Financial Times“ teigė Čekijos susisiekimo ministras Martinas

Kupka. Pasirodo, Rusija atakavo signalų sistemas, Čekijos nacionalinio geležinkelių operatoriaus „České drahy“ kibernetinius tinklus, atakos sutrikdė bilietų sistemų darbą, sukėlė susirūpinimą, kad sutrikdžius signalus galėtų įvykti avarijų. Tiesa, ministras pasidžiaugė, kad „tai tikrai sudėtinga, bet esu patenkintas, nes sugebame apginti visas sistemas nuo atakų“.

Ar buvo panašių įvykių kitose Europos šalyse, nepranešama, tačiau tai

nerieškia, kad rusai jose nerengė jokių sabotažo aktų. Jeigu gerai pasiknaisiojus po kovo mėnesio pradžioje Vokietijoje vykusius oro, geležinkelių ir autobusų darbuotojų profsąjungų užkuliusius, kažin ar neaptiktume instrukcijų iš Maskvos? Jau vien dėl naujos taktikos – neinformuoti iš anksto apie būsimą streiką, smogti staiga, neperspėjus. „Profesinės sąjungos bando paralyžiuoti šalį, nepaisydamos ekonominio poveikio. Dabar tai vyksta nau-

ju lygiu – streikai be išankstinio darbavimų, oro uostų ir keleivių informavimo. Akivaizdu, kad taip siekiama padaryti kuo didesnę žalą visoms pusėms“, – sakė Aviacijos saugumo bendrovių asociacijos prezidentas Alexanderis Borgschulze. Klausiti, kam naudinga sutrikdyti geležinkelių darbą, manau, nereikia. Kaip ir „kam naudinga lenkų žemdirbių surengta tarptautinių kelių blokada“. Visi keliai veda į Maskvą!

Lietuva svarsto galimybę prisidėti prie Vokietijos oro gynybos koalicijos oro stebėjimo radarais

Krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas nuotoliu dalyvavo skubiai sušauktame NATO–Ukrainos tarybos posėdyje. Posėdyje dalyvavo NATO gynybos ministrai, įžanginį žodį tarė Ukrainos Prezidentas Volodymyras Zelenskis. Jis prašė padėti Ukrainai apginti miestus ir kritinę infrastruktūrą, taip pat skirti daugiau amunicijos bei oro gynybos sistemų.

Ministras L. Kasčiūnas pabrėžė, kad

toks susitikimas ir skubus situacijos aptarimas – itin reikalingas.

„Labai palankiai vertinu Vokietijos iniciatyvą dėl neatidėliotų veiksmų oro gynybos srityje, kurios dalimi yra ir Lietuva. Šiuo metu peržiūrime savo prioritetus, kad kuo greičiau galėtume prisidėti oro erdvės radarų sistemomis. Praėjusią savaitę lankiausi Ukrainoje ir įsitikinau, kad oro gynybos sistemų ir amunicijos poreikis yra itin didelis“, –

NATO–Ukrainos tarybos posėdyje sakė L. Kasčiūnas.

Ministras pridūrė, kad labai akivaizdu, jog ukrainiečiams nuolat trūksta visų rūšių amunicijos, todėl privalome užtikrinti nuolatinį jos tiekimą Ukrainai.

„Labai gera galimybė – bendri pirkimai tarptautinėse rinkose, Lietuva dalyvauja ir ateityje dalyvaus bendrų pirkimų iniciatyvose“, – sakė L. Kasčiūnas.

Nuo Rusijos agresijos pradžios

2022 metais, Lietuva kaip galėdama prisidėjo prie Ukrainos oro gynybos. Kariaujančiai šaliai atidavė sovietinio tipo P-18 išankstinio perspėjimo oro erdvės stebėjimo radiolokacinės sistemos, „Stinger“ sistemos, NASAMS paleidimo įrenginius, karinio jūrų laivyno radarus, priešlėktuvinius ginklus L-70 su amunicija, Mi-8 sraigtasparnius ir kitą įrangą.

Pagal KAM inf.

Atkūrėme istorinį teisingumą – tremtinio statusą gaus daugiau gimusiųjų tremtyje

(atkelta iš 3 psl.)

Pažymėtina, kad 1956–1961 m. laikotarpiu buvo priimti kiti panašūs Sovietų sąjungos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo įsakai, kuriais tremtiniai buvo paleidžiami iš tremties vietų, tačiau apribojant gyvenamosios vietos pasirinkimo teisę, t. y. uždraudžiant grįžti ir gyventi Lietuvoje.

Objektyvias priežastis ir aplinkybes, dėl kurių buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai iki 1965 m. negalėjo sugrįžti nuolat gyventi Lietuvoje, pirmiausia nulėmė pats jų represavimo faktas.

Tremtiniams prilyginti asmenys nuo š. m. liepos 1 d. pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą galės gauti nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją. LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimu 2024 m. teisę į nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją galės įgyti apie 120 asmenų, o nuo 2025 iki 2028 metų kiekvienais metais – dar apie 70 asmenų.

Dėl tremtiniams prilygintų asmenų statuso nustatymo jie turės kreiptis į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą.

Taip pat noriu pažymėti, kad okupacinių režimų praeityje įvykdytos represijos ir prievarta minėtų asmenų atžvilgiu

labai paveikė jų fizinę ir psichinę sveikatą. Rusijos karas prieš Ukrainą dar sykį atskleidžia, kokią didelę žalą patiria tiek civiliai gyventojai, tiek kovotojai už laisvę. Svarbu suvokti, kad tokią brutalią agresiją patyrė ir Lietuvos tremtiniai bei politiniai kaliniai bei jų vaikai, kurie šiandien, karo kontekste, vėl iš naujo išgyvena baimę, nerimą, stresą.

Nepriklausomoje Lietuvoje gyvename jau trisdešimt ketverius metus ir Lietuvos Respublikos teisės aktais yra įtvirtinta, kad 1939–1990 m. okupaciniai Sovietų sąjungos ir nacistinės Vokietijos režimai vykdė fizinio ir dvasinio genocido politiką, dėl beatodairiškų represijų ir persekiojimų Lietuvos gyventojai patyrė didelių materialinių ir dvasinių nuostolių, remiantis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir jos protokolų nuostatomis, pripažinta Lietuvos Respublikos teisė bei pareiga rūpintis savo piliečiais, nukentėjusiais nuo okupacinių režimų padarytų nusikaltimų.

Balandžio 18-ąją LR Seimo priimtos įstatymo pataisos patvirtina, kad Lietuvos valstybė yra pajėgi priimti teisės aktus, užtikrinančius nukentėjusiųjų nuo okupacijų asmenų orų gyvenimą ir senatvę.

Sveikiname

Miela Zita MAČIULYTE-ŽIAUGRIENE, šį mėnesį Tu šventi gražų jubiliejų. Mes su Tavimi. Sveikiname, linkime sveikatos, džiugios pavasarinės nuotaikos, Dievo palaimos, Švč. Mergelės Marijos globos tolimesniame gyvenimo kelyje.

LPKTS Rokiškio filialo nariai

Nuoširdžiai sveikiname filialo narius jubiliejų proga:
Laimą JUŠKEVIČIENĘ – 90-ojo, Bronę VAICIULIONIENĘ – 85-ojo, Donatą KAREIVIENĘ – 80-ojo, Stasę KAZANAVIČIENĘ – 75-ojo, Raimundą PANKEVIČIŲ – 70-ojo, Janiną Talušienę – 65-ojo.
 Tegul sveikata, sėkmė ir džiaugsmas tyras, gyvenime visur ir visada Jus palydės!

LPKTS Panevėžio filialo taryba

Sveikiname garbingo jubiliejaus proga:
Oną MOLČIANKINĄ – 90-ojo, Antaniną MILIAUSKIENĘ – 70-ojo.
 Linkime stiprios sveikatos, gražių akimirkų su artimaisiais. Telydi jus Dievo ir Švč. Mergelės Marijos palaima.

LPKTS Jurbarko filialas

Sveikiname jubiliejinio gimtadienio proga:
 gimusią tremtyje **Zinaidą TIMINSKIENĘ – 70-ojo, tremtinių dukterį Dangirą KAULINIENĘ – 60-ojo.**
 Linkime neišsenkančios energijos, kuo daugiau šviesių ir prasmingų akimirkų, sėkmės visuose sumanymuose ir darbuose, sveikatos bei Dievo palaimos.

LPKTS Utenos filialas

Skelbimas

Balandžio 30 d. (antradienį) 12 val. Petrašiūnų Tautos kančių memoriale LPKTS Kauno filialas organizuoja kasmetinę pavasario taktą. Kviečiame dalyvauti.

Atminties ženklų pagerbti Narimanto (Palangos) kuopos partizanai

(atkelta iš 1 psl.)

Įvyko išdavystė. Išaiškėjo, kad mokytojas Boleslovas, slapyvardžiu Rūta, buvo NKVD informatorius ir išdavė partizanų bunkerio vietą.

1949 m. vasario 7 d. bunkerį apsupo 70 čekistų ir strībų būrys. Partizanai sugebėjo dar prasiveržti, bet vėliau buvo apsupti ir didvyriškai kovojo nelygioje kovoje. Žuvo penki partizanai: Pranas Budrys-Šarūnas, baigęs Kretingos gimnaziją, Vytautas Gričius-Žilvinas, baigęs Palangos gimnaziją, Stasys Lisauskas-Antanas. Stasys Lisauskas, buvęs Kretingos gimnazistas, buvo LLA štabo viršininko pavaduotojas. Taip pat žuvo kuopos vadas, Kardo rinktinės skyriaus viršininkas Alfonsas Knystautas-Ragūnas (Darbėnų mokyklos mokytojas), Vytautas Daugintis-Bagūnas (Kartenos ūkininkas).

Kuopa veikė trejus metus. Kuopoje taip pat kovojo ir žuvo Palangos gimnazistai: Steponas Skersys-Kovas, Antanas Skersys-Genys, Apolinaras Grabys-Vaidila, Vytautas Grabys-Žilvinukas, Albertas Jurevičius-Sakalas, Vytautas Gričius-Nendrė, Adolfas Jakštas. Vincentas Sermontis žuvo Vidmantų miške 1949 m. gruodžio 29 d. Steponas Skersys, sužeistas į galvą, mirė 1949 m. rugpjūčio 12 d. Jonas Šlimas paimtas į nelaisvę, žiauriai tardytas, nuteistas 25 metams Sibiro lagerio katorgai. Kuopos partizanai: A. Dievaltas ir J. Zubernis prie Kūlupėnų buvo sužeisti, sadistiškai kankinti ir gyvi sudeginti. Kuopos ryšininkės Marija Jurevičiūtė ir Petronėlė Grabytė suimtos ir nuteistos po 25 metus Sibiro lagerio.

1949 m. gruodžio pabaigoje kuopoje išliko tik du kovotojai. Bunkeris už-

kastas. 2009 m. rugsėjo 18 d. Palangos tremtinių bei HBH poilsio ir pramogų komplekso vadovų pastangomis bunkeris atstatytas, bet vėliau vėl užgriuvo. 2017 m. liepą Narimanto (Palangos) kuopos partizanams atminti pastatytas paminklinis akmuo, menantis žūties vietą ir datą.

Mes, LPKTS Palangos filialo nariai, buvome maloniai nustebinti, kad HBH

Prie bunkerio „Jūrų šaulių“ choras ir kraštotyrininkas Aurimas Rapalis

bendruomenės vadovė, jauna moteris Laura Matulevičiūtė nuoširdžiai domisi Palangos valsčiaus pokario partizanų kovomis prieš okupantus. Ji pasiūlė mums, buvusiems tremtiniams, prisidėti prie labai svarbaus atminties ženklo – mūsų Narimanto kuopos partizanų bunkerio atstatymo Žibininkų miške.

Šiomet šios tragiškos, bet didvyriškos kovos 75 metų sukakties proga, HBH vadovės Lauros Matulevičiūtės,

LPKTS Palangos filialo narių ir Žibininkų kaimo bendruomenės iniciatyva buvo nutarta partizanų bunkerį „prikelti“ iš po žemių.

Balandžio 10 d. susirinkome mūsų krašto partizanų iškilmingai pagerbimo valandai. Dalyvavo: Palangos buvę tremtiniai, atminimo įamžinimo iniciatorė Laura Matulevičiūtė ir kiti garbūs svečiai, Žibininkų, Darbėnų ir Salantų

Vida Galdikienė. Jos pasakojimą pagyvino pastatyti stendai su partizanų nuotraukomis ir pats atstatytas bunkeris. Įsimintinas Darbėnų visuomenininko Stasio Burbos pasisakymas. Jis perskaitė šitame drėgname, žvarbiame bunkerio kuopos vado Alfonso Knystauto parašytas ir stebuklingai išlikusias laiško būsimai laisvai Lietuvai eilutes. Visi įdėmiai klausėmės ir šurpuliukai bėgiojo po nugarą. Klausėme savęs – iš kur partizanai ir jų vadas sėmėsi dvasios stiprybės? Tarp pasisakymų Vilimų kalnelyje aidėjo partizaniškos dainos, atliekamos „Jūros šaulių“ choro. Moksleiviai padėklamavo partizanų sukurtus eilėraščius. Ir po to Palangos parapijos vikaras Vaidas Gadeikis pašventino bunkerį. Salantų kultūros skyriaus vedėjas, kraštotyrininkas Aurimas Rapalis įdomiai papasakojo apie kraštotyrininkų veiklą, tyrinėjančią Žemaitijos partizanų kovas ir jų buitį. Taip pat pademonstravo atrastus artefaktus – šovinių gilzes, granatų žiedus. Palangos kultūros skyriaus vedėjas pasidžiaugė dar vienu atkurtu mūsų istorinės atminties paminklu buvusiam Palangos valsčiui.

Visi pasisakiusieji prašė, kad ši vieta nebūtų pamiršta ir kad tokie liūdni įvykiai liktų tik istorija, neatsikartotų šiandienoje. Čia turėtų būti pravedamos gyvosios pilietiškumo pamokos moksleiviams.

Norėčiau pabaigti mokytojo Kęstutis Pūkelio žodžiais: „Rūdija plienas, griūna pilys, senka upės, džiūsta ežerai, bet ne Tautos atmintis. Kaip buvo besistengta paslėpti nusikaltimo pėdas, ištrinti jas iš Tautos atminties, to padaryti nepavyko. Atmintis gyva tol, kol gyva Tauta!“

Adelės Dirsytės 115 gimimo metinių minėjimas

(atkelta iš 1 psl.)

Byla A. Dirsytei (1909–1955) užvesta už kankinystę – nepailstamą Kristaus liudijimą net patiriant pačius žiauriausius kankinimus. Beatifikacijos byloje dirbo didelė komanda: vyskupo delegatas, teisingumo saugotojas, kunigai, postulatorius, istorikai, teologai, medikai, cenzoriai, notarė ir kt. Į Vatikaną atkeliavę dokumentai bus patikėti kardinolų ir popiežiaus tyrimui bei vertinimui. Galutinį sprendimą priims popiežius. Pirmas etapas – paskelbimas palaimintąja, antras – šventąja. Sibiro kankinės Adelės Dirsytės beatifikacijos bylos dokumentai – antspaustuotos dėžės su 8 tūkst. notaro patvirtintų puslapių.

Tai pirmoji moteris lietuvė, ir dar pasaulietė, kurią siekiama paskelbti palaimintąja. Pirmasis kelio į palaiminimą etapas dabar jau yra baigtas, byla perduota Šventųjų skelbimo dikasterijai Vatikane. Toliau bus ruošiamas visų duomenų santrauka, ji bus pateikiama kardinolams, kad galima būtų juos informuoti apie tai, kas buvo Adelė Dirsytė, kuo ji svarbi mums šiandien, kuo ji praturtina mūsų tikėjimą, Bažnyčią.

Pranešimą „Ką reiškia mokyti XXI amžiaus Europa vilties? Adelės Dirsytės pavyzdys“ skaitė kun. dr. Nerijus Pipiras, 2023 m. apgynęs daktaro disertaciją apie Dievo tarno Mečislovo Reinio švietimo ir ugdymo idėjas Nepriklausomoje (1918–1940) ir atkurtoje – nuo 1990 m. Lietuvoje. Apie tai savo kalboje minėjo prelegentas. Kalbėdamas apie A. Dirsytę, citavo D. Akstino iniciatyva išleistas jos laišku knygos „Jūs maniejį“ epizodus, įvardydamas A. Dirsytę kaip Vilties mokytoją. Žmogaus kančia, ryšys su Tėvyne, atsakomybė už rytojų iki šiol moko suprasti žmogaus esatį, ir ta patirtis gali būti Vilties, Tikėjimo pavyzdžiu. Kun. dr. N. Pipiras priminė ir beatifikacijos bylos eigą, o joje – pirmą kartą Vatikanui pateiktos dvi iškilios Lietuvos moterys kankinės – Adelė Dirsytė ir Elena Spirgevičiūtė.

Apie šias kankines buvo parengta ne viena paroda, surengti susitikimai mokyklose, bibliotekose, Šv. Jurgio bažnyčioje. Tuo labai rūpinosi neseniai Amžinybėn iškeliavę šviesuoliai – Snieguolė Jurskytė-Akstinienė ir Domas Akstinas. Tai jų dėka surinkti unikalūs dokumentai, nuotraukos, parengta A. Dirsytės maldaknygių „Marija, gelbėk mus“ leidimų į užsienio kalbas paroda. Dabar ji saugojama šių žmonių įkurtoje Karūžiškės dvaro galerijoje, Šilalės rajone.

Apie parodą, jos autorius ir pristatymus kalbėjo Dalia Poškienė. Ne tik apžvelgti parodos eksponatai, bet ir prisimintas XXVII knygos mėgėjų draugijos nario D. Akstino kultūrinis palikimas. Kalbant apie A. Dirsytę, paminėtas ir S. Šilingo anūko Sauliaus Augustino Kubiliaus straipsnis „Adelė Dirsytė. Autorės dvasinis portretas Vatikane ir vieta krikščioniškosios literatūros aukso knygoje“ (XXVII knygos mėgėjų metraštis, t. V, K., 2014, p. 16–22, su iliustr.). Jame autorius apžvelgia Sibiro tremtinių maldų knygutės „Marija, gelbėk mus“, per trumpą laiką nuo pasirodymo Vakarose

tapusios pasaulinio masto leidybine sensacija, istoriją. 53 puslapių mažo formato (5x7,5 cm) maldaknygė buvo sukurta 1953 m. Magadane, Rusijos tolimuosiuose rytuose, Berlogo punkte. Tremtinės iš Lietuvos parašė, surinko, įrašė ir išleido savilaidos rankraštį, į jį maldos žodžiais sudėdamos atskyrimo nuo gimtinės skaudulį, pasitikėjimo Dievu krikščionišką išpažinimą ir nenumaldomą troškimo grįžti viltį. Tuomet niekas nei Vakarose, nei Lietuvoje nežinojo, kas leidinio teksto autorė. Buvo žinoma tiek, kad tai lietuvė tremtinė Sibire „Ad.“. Tačiau jau pirmuosiuose vertimuose prie akronimo „Ad.“ pridėtas ir vardas „Adelė“. Rankraštis prasiskverbė pro „geležinę uždangą“

rašą, Vatikano kongregacijos pritarimą gavęs Kauno Bažnyčios tribunolas iškelė A. Dirsytei kanoninę šventumo bylą ir leido suteikti Dievo tarnaitės

Kunigas dr. Nerijus Pipiras

Konferencijos dalyviai LPKTS muziejuje

Paroda LPKTS Adelei Dirsytei atminti

sužadindamas užsienio lietuvių pasigėrėjimą. Ateitininkų organizacija JAV netrukus parūpino pirmąją Sibiro lietuvių maldaknygės laidą 1959-aisiais. Vėliau tekstai, Vatikano radijo bangomis pasiekę Lietuvą, išleisti pagrindžio spaudos sąlygomis, taip pat susilaukė pakartotinių leidimų.

„Marija, gelbėk mus“ autorės vardą sugražino Ateitininkai. Iki 1970 m. pasirodė leidiniai anglų, olandų, vokiečių, lenkų, prancūzų, ispanų, italų, kinų ir korėjiečių kalbomis. A. Dirsytės vardą Katalikų Bažnyčia 2000 m. įrašė į XX amžiaus krikščionių kankinių są-

titulą. Tikėtina, kad proceso išvadose sertifikuotos nepaprastos krikščioniškos dorybės atvers A. Dirsytės kelią į Visuotinės Bažnyčios šventuosius.

A. Dirsytė po mirties pelnė Lietuvos valstybės pripažinimą: Vyčio Kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinas suteiktas 1999 m., Šėtos bažnyčios šventoriuje pastatytas paminklas, 2009 m. paminėtos autorės šimtosios gimimo metinės.

Vytauto Kazimiero Jonyno paminklas A. Dirsytei, maldaknygės „Marija, gelbėk mus“ autorei, yra Vatikane, lietuvių koplyčios (70 kvadratinių metrų) dešinėje, šoninėje sienoje prie pat

įėjimo vartų. Koplyčios apipavidalinimą užsienio lietuvių organizacinis komitetas pavedė dailininkui V. K. Jonynui (1907–1997). Jo uždavinys – bareljefų kompozicijose atvaizduoti krikščionybės kelio Lietuvoje pagrindines temas. Tai – valdovai: Mindaugas, Jogaila, Vytautas Didysis, Vilnius ir Kaunas, Aušros Vartų Marija (koplyčios apsidėje), šventieji Kazimieras ir Juozapas, tikėjimo kankiniai ir liudytojai: Kražių skerdynės ir maldaknygė „Marija, gelbėk mus“.

Moters veidas suteikia istorinę ir teologinę perspektyvą visoms kitoms koplyčios bareljefinėms figūroms, tačiau išskirtinai – virš altoriaus esančiai Aušros Vartų Marijos mozaikai (Šv. Petro Fabriko Vatikane mozaikos mokyklos meistrai). Adelė Dirsytė ir Aušros Vartų Marija yra vienintelės moterys, pavaizduotos Lietuvių koplyčioje. Ir abu atvaizdai „susišneka“, panašiai kaip maldaknygės maldos: yra „prašančioji“ ir yra „išklausančioji“ – Adelė Dirsytė ir Gailestingumo Motina.

Maldaknygė „Marija, gelbėk mus“ su autore tapo sakralinės dailės paminklu, ir tai išskirtinoje vietoje: Vatikano bazilikos kriptoje, prie pat šv. Apaštalo Petro kapo.

LPKB „Kolyma“ valdybos narys pasiūlė kreiptis į Vilniaus miesto savivaldybę su prašymu pavadinti Adelės Dirsytės vardu kurią nors iš numatomų pervardinti gatvių. Net ir iš literatūrinio taško žvelgiant, pasaulinė A. Dirsytės literatūrinio palikimo įtaka gerokai pranoksta bet kurio kito lietuvių rašytojo (kad ir S. Nėries) įtaką pasaulyje. Konferencijos dalyviai taip pat išreiškė apgailėstą, kad Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija (kurioje, jai vadinantis Vilniaus mergaičių gimnazija, dirbo mokytoja A. Dirsytė) besirinkdama naują pavadinimą, nesvarstė galimybės pasirinkti Adelės Dirsytės gimnazijos vardo. Konferencijos dalyviai vieningai balsavo už tai, kad būtų kreiptasi į Vilniaus mst. savivaldybę su prašymu pavadinti A. Dirsytės vardu kurią nors iš numatomų pervardinti gatvių. Buvo vieningai pritarę šiam pasiūlymui.

Konferencijos dalyviams Jonučių progimnazijos mokiniai Liepa Aleksaitė, Benas Aleksa, Karolina Gudaitytė, Oskaras Paplauskas, Benas Galičiūnas atliko literatūrinę kompoziciją iš A. Dirsytės knygelės „Marija, gelbėk mus“, griežė Kauno muzikinio teatro smuikininkė Renata Surkienė.

Po to visi susipažino su paroda, apilankė LPKTS įkurtą muziejinę ekspoziciją „Laisvės kovų istorijai atminti“.

Konferencijos organizatoriai tęs Adelės Dirsytės atminimo įamžinimą: jau parengtas skulptoriaus Artūro Zienkos koplytstulpio projektas, kurį ketinama pastatyti Lietuvos etnografiniame muziejuje Rumšiškėse.

Konferencijos dalyviai dėkingi dr. Sigitui Žilioniui už konferencijos organizavimą, parodytas dokumentinio filmo ištraukas, Jonučių progimnazijos mokytojai Valentiniui Padrieziui, „Kolymiečių“ bendrijos vicepirmininkei Reginai Armoškienei ir LPKTS Kauno filialui už prasmingą istorinę atmintį bylojančią renginį.

Tremties vaikai

Nuo Biržų iki Krasnojarsko

Tęsinys. Pradžia Nr. 15 (1565)

Felicijos Balbierytės-Karpalovos atsiminimai

Tėvelį Juozą Balbierį, mamą Elzbieta, dvylikametę seserį Regina, septynmetį brolių Aloyzą ir mane, pusantrų metų Feliciją, išvežė iš Biržų 1941 m. birželio 19 dieną. Mane krikštijo vos trijų dienų, nes mama sunkiai gimdė, galėjome abi numirti.

Kelionės į tremtį neprisimenu, nes buvau per maža. Apie tai yra pasakoję tėvai ir sesuo Regina. Apsigyvenome Krasnojarsko krašto Novosiolovo rajono Legostajevo kaime, vėliau persikėlėme į Novosiolovą. Menu, kad labai kando blakės, tokios didelės, raudonos, smirdančios. Mama paguldėdavo mus ant grindų, apdėdavo specifinio kvapo žolėmis (pikulkomis, panašiomis į vilkdalgius). Blakės dėl kvapo negalėdavo ropoti, todėl lipdavo ant lubų ir krisdavo žemyn. Su jomis „kariaudavome“ visomis įmanomomis priemonėmis: balindavome sienas kalkėmis, plikindavome verdančiu vandeniu, degindavome.

Kai gyvenome jau kitoje vietoje, vietinė rusė leido mamai pasisodinti ežią agurkų. Vasarą atvažiavo tos moters anūkė, mes susidraugavome. Eidavome pažiūrėti, kaip paaugo mūsų agurkai. Pamatė ta moteris, kad vaikštau po jos daržą, atėjo ir išrovė visus mūsų žydinčius agurkus. Buvo daug ašarų, bet namiškiai manęs nebarė.

Užpuolė utėlės

Kartą su mama nuėjome į pirtį. Ten buvo daug tremtinių moterų ir vaikų. Girdime, viena moteris klausia savo vaiko: „Kur muilas?“ O tas patylėjęs atsako, kad jį suvalgė... Mes muilo neturėjome. Mama darydavo šarmą iš pelenų.

Mus apstojo utėlės. Visaip stengėmės jas išnaikinti iš galvos, drabužių. Jos labai kando, stipriai niežėjo, tad visą laiką kasiausi. Tėvelis nupirko tankias kaulines šukas. Iššukuodavau utėles, sustumdavau į krūvelę ir trindavau su nykščiu. Greitai pavargdavau mano pirštėlis. Susiradusi plaktuką mušdavau jas. Vis šiočia tokia racionalizacija.

Tėtis pasakojo, kai nuvažiuodavo į mišką malkų kirsti, nusivilkdavo marškinius, nors lauke temperatūra minus 40 laipsnių, išdaužydavo juos į sniegą, kad utėlės apšaltų ir nubyrėtų, vėl apsivilkdavo ir toliau dirbdavo. Vėliau utėles šiek tiek apmažinome.

Kai persikėlėme į Novosiolovą, tėtis dirbo arklininku. Kartą darbuotojų vaikams buvo suruošta Naujametinės eglutės šventė. Buvau pakviesta ir aš. Susėdome prie stalo kokie 8–9 vaikai, kampe stovėjo eglutė, laukėme, kas toliau bus. Atėjo moteris – šeimininkė ir atnešė ant padėklo kelias kiaušinio dydžio bulkutes, visiems po vieną. Visos gražiai apkepę, o viena juoda kaip anglis, visiškai sudegusi. Aš pagalvojau: kad tik ne man ji pakliūtų! Bet kur tau. Degėsis atiteko būtent man. Visi vaikai valgė, o aš tik seiles rijau.

Tėtis prižiūrėdavo daug arklių, aš irgi dažnai ten sukiodavau. Vieną kartą tėtis paprašė manęs atnešti šuns kailio pirštines. Aš paėmiau jas irėjau pro arklius. Vienas jaunas arklys pasibaidė

ir spyrė man į krūtinę. Skausmas buvo labai didelis, sustojo kvėpavimas, nes pataikė į saulės rezginį. Protas dar veikė, bet įkvėpti negalėjau. Nesulaukęs manęs, tėtis išėjo ieškoti. Rado gulintį, paėmė ant rankų ir išnešė iš arklidės. Kur buvus, kur nebuvus atsirado mama, pradėjo mane purtyti, „reani-

Felicija – Novosiolovo ligoninės sanitarė. 1957 metai

muoti“, mat buvo ilgai gulėjusi Kauno klinikų ligoninėje, matė, kaip gaivinaimi žmonės. Po kurio laiko aš jau galėjau įkvėpti ir supratau, kad gyvensiu. Ačiū mamai, kad išgelbėjo gyvybę.

Kaiėjau į pirmą klasę, mokykloje susipažinau su viena mergaite – Felicija Dubko. Su ja sėdėjome viename suole. Aš buvau nedraugi. Kai pakviesdavo prie lentos, tai perskaičiusi kelis sakinius imdavau verkti. Iš pradžių mokiausi silpnokai, bet vėliau rusų kalbą išmokau už visus geriausius. Kai brolis lankė penktą klasę, aš tik pradėjau mokytis. Jis vieną kartą perskaitydavo eilėraštį, o aš iškart jį galėdavau padeklamuoti.

Sunkūs vaiko darbai

Gerai, kad turėjau vyresnį brolių, kuris užstodavo, padėdavo. Jis pripratino mane sportuoti, slidinėti. Brolis buvo geras slidininkas, turėjo mokyklos slides varžyboms. Vėliau padarė man mažesnes slides. Patiko slidinėti, buvau užsispyrusi. Vėliau, būdama paaugle, aš jau slidinėčiau nuo aukštų kalnų kartu su berniukais.

Kai buvau paauglė, dirbdavau su tėčiu prie vilnos presavimo. Kolūkiečiai suveždavo nukirptą vilną, arkliams sukaldavo didelį presą, spausdavo vilną į pakus, sveriančius po 70–100 kilogramų. Man reikėdavo pagirdyti arklius. Jodavau prie upės be balno. Kai arklys pasilenkia atsigerti, galima labai lengvai nuslysti per jo kaklą į vandenį. Viena kumelė labai kandžiojosi, o kitas arklys buvo toks liesas, todėl jojant nuo jo kaulų visą skaudėdavo. Darbas buvo

sezoninis, nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro, nes visi kolūkiai norėdavo kuo greičiau priduoti vilną. Kai vilna būdavo supresuota, atplaukdavo baržos, ir visi darbininkai eidavo krauti. Tekdavo tuos pakus ridenti nuo kranto į laivą. Kai pirmą kartą gavau atlyginimą, nusipirkau medžiagines šviesias mėlynas basutes.

Taip dirbau gal tris vasaras. Kartą sužinojusi, kad atplaukė barža su druska, iškrauti nuėjau ir aš. Prisipyliau maišą tokios sunkios, rūpios, tamsios ir drėgnos druskos, o pakelti negalėjau, teko dalį nupilti. Užsidėjau nepilną maišą ant pečių, nešu, o druska sunki, graužia kaklą, šiurkštus maišas trina sprandą. Užsidirbau tik kelias kapeikas: supratau, kad tai – ne mergaičių darbas.

Kai vežė į Sibirą, brolis spėjo pasičiupti kelis kabliukus žuvims gaudyti. Tie kabliukai tremtyje praverė. Brolis taip pat gaudė su kilpom suslikus, kurpakas. Eidavome žemuogiauti. Būdavo, mama prikelia anksti ryte, kol dar nekaršta, brolis pasiima kibirą, o aš trijų litrų bidonėlį. Rinkdami uogas nė vienos nesuvalgydavome, kol nepririnkdavome savo atsinešto indo. Žemuoges džiovindavo žiemai.

Nuo bado gelbėjo uogos

Vasarą dieną pasidarydavo labai karšta. Gerti nesinešdavome, nes nebūdavo kur įsipilti, o visą dieną nešiotis sunkų butelį buvo nepatogu. Kartą buvo labai karšta diena, nusilpau tiek, kad nebegalėjau paeiti. Brolis pasodino mane po berželiu. Gerai, kad pro šalįėjo sibirietės rusės. Pamatė mane visai nusilpusią, davė atsigerti gurkšnį, ir aš kiek atsigavau. Brolis Aloyzas tada turėjo tempti ir savo kibirą, ir mano bidonėlį.

Tekdavo lipti ir į kalnus, kur buvo daug akmenų, ten augdavo augalai, kuriuos vadinome „kiškio kopūstais“. Lietuvoje jie irgi auga, juos vadina perkūnopėmis. Žemos, mėsingos, prisiplojusios prie žemės ir ant kiekvieno lapelio yra spyglys. Mes juos valgydavome: išrauni tą augalą, nukandi spyg-

lius ir kramtai. Kasdavome tokias saldžias šaknis (rus. sladjij korenj). Jos geltonos, pieštuko storumo, apie 10–30 centimetrų ilgio. Namuose mama jas nuskusdavo, supjaustydavo gabaliukais, sudžiovindavo žiemai, vėliau jas dėdavome į verdantį vandenį ir gerdavome saldžią arbatą.

Vėliau brolis ėmė medžioti, tai aš paaugusi eidavau uogauti su rusų moterimis. Nešdavausi nebe bidonėlių, o kibirą. Jos žinojo vietas, tad mes nebebuvome alkani. Rudenį prisirpdavo ievų uogos (rus. – čeriomucha). Lietuvoje tų uogų niekas nevalgo, o ten džiauogdavomės, kad jų yra. Vieni netoliese gyvenę kaimynai turėjo valtį, plaukdavo į salas, kur augo daug medžių, ten uogos buvo didesnės ir saldesnės. Kai man buvo 14–15 m., jie paimdavo kartu ir mane, plaukdavome kokie 7–8 žmonės sraunia upe.

Ne viskas gamtoje galima

Valgydavome ir laukinių pinavijų pumpurus, kol jos dar neprisiskleidė, kasėme lelijas (rus. – capanki) – tokios garbanotos, šviesiai violetines spalvos, atrodė kaip česnakas su daug skiltečių, bet skonis panašesnis į muilo. Sibire augo gudobelės. Jos ten vadinamos „bojarka“, raudonos, auga kekėmis. Bet vietiniai žmonės sakydavo, kad jų su kauliukais negalima valgyti – nusiudys, sustos širdis. Alkana valgiau ir su kauliukais, vos nemiriau, buvo labai silpna.

Dabar, būdama medike, žinau, kad jos labai suretina pulsą. Iš jų gaminami vaistai širdies plakimams gydyti. Valgydavome beržų žirginėlius pavasarį, kol jie dar žali. Bet pasitaikydavo ir bėdų.

Mano tėtis kažkur kasė žemę ir rado geltonų šaknų. Pamanė, kad tai morkos, nusiskuto ir suvalgė, nes buvo alkanas. Parėjo namo, atsigulė ir ėmė kliedėti, kad aplink skraido drugeliai. Mama, supratusi, kad blogai, su Kukutiene nuvežė į ligoninę. Gerai, kad daktaras udmurtas Nikolajaus Andrejevičius Duninas suprato, kad tos „morkos“ galėjo būti durnaropės. Tėčiui praplovė skrandį, jis leisgyvis buvo gydomas tris dienas. Jam labai skaudėjo visus raumenis, negalėjo net prisiliesti, nes atrodė, kad kažkas su replėmis spaudžia. Vėliau atsigavo. Jeigu tėtis būtų miręs, būtume mirę ir mes visi, nes mama sunkiai sirgo, o mes buvome dar maži.

(Bus daugiau)

Parengė
Stanislovas ABROMAVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. +370 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

1 mėn. – 4,48 Eur, 3 mėn. – 13,44 Eur,
6 mėn. – 26,88 Eur, 8 mėn. – 35,84 Eur.

„Tremtinio“ prenumerata – tai puiki dovana giminaičiui, draugui, kaimynui.

Naujos knygos

Justino Sajausko knygų „Tėvo žodis“ ir „Ten, už lango“ sutiktuvės

Laimutė KRAUKŠLIENĖ

Minint 1949-ųjų masinio gyventojų trėmimo operacijos „Bangų mūša“ 75-ąsias metines, kovo 28-ąją Marijampolės Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka organizavo Lietuvos rašytojo, redaktoriaus, muziejininko, buvusio tremtinio bei visuomenės veikėjo, Laisvės kovoms įamžinti komisijos nario Marijampolės savivaldybėje Justino Sajausko naujausių knygų „Tėvo žodis“ ir „Ten už lango“ sutiktuves.

Justinas Sajauskas gimė 1944 m. vasario 29 d. Kalvarijoje. 1948–1956 m. kartu su šeima buvo ištremtas į Irkutsko sritį. Tai, aštuonerius vaikystės ir ankstyvosios jaunystės metus praleido Sibire. Sugrįžus į Lietuvą, kurį laiką sapnuodavo rusiškai. Gyvi prisiminimai vėliau inspiravo kelionę prie Baikalo ežero. Ten apsilankius, noras nukakti dar kada nors, jau niekada nekilio. Vidurinę mokyklą baigęs Marijampolėje, 1962–1967 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete. Po studijų kurį laiką mokytojavo Marijampolėje, bet šis darbas jam netiko, tad įsidarbino archyve, vėliau (1991–2000 m.) buvo marijampoliečių bendrijos laikraščio „Sugrįžimai“, 1997 m. – etnokultūros žurnalo „Suvalkija“ redaktorius. Nuo 1992 m. dirbo Vilkaviškio vyskupijos Bažnyčios meno muziejuje vedėju, nuo 2000 m. 19 metų dirbo Marijampolės Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejaus vedėju.

Pirmoji išleista knyga – apsakymų rinkinys „Prūs-ja“ apie didžiąją baltų netektį – prūsus ir apie mažųjų tautų kovą už savo laisvę ir suverenitetą. 1999-aisiais kartu su Aldona Sabaityte-Vilutiene išleistas išsamus Tauro apygardos partizanų vardynas „Ištark mano vardą“, kuriame surašyti visi autorių atrasti gyvi ir žuvę Tauro apygardos partizanai.

Pastaruosius du dešimtmečius Justinas Sajauskas važinėjo po Suvalkijos, Dzūkijos apylinkes, rinko ir užrašė partizanų, jų rėmėjų bei ryšininkų, kalinių ir tremtinių pasakojimus apie laisvės kovas, egzistencines pokario bėdas ir patirtis. 2001 m. pasirodė autoriaus neįprastos formos – miniatiūrų – romanas „Suvalkijos geografija“, 2007 m. šio tęsinys – „Užkrite lapai“. 2014 m. iš pastarųjų dviejų, papildžius naujais pasakojimais, sudėlioti „Neužmirštami Suvalkijos vardai“. Knyga įtraukta į kūrybiškiausių 2014 m. knygų dvyliktuką, 2015 m. apdovanota LR Krašto apsaugos ministerijos Patriotų premija.

Taip gimė ir partizaninio karo miniatiūrų romanas „Ten, už lango“ – ankstesnių istorinių miniatiūrų knygų

Knygų autorius Justinas Sajauskas

tęsinys. Jaurūs, emociingi pasakojimai iš pirmų lūpų išgyventą praeitį autoriui padėjo perteikti nepagražintai, neperšant vienokios ar kitokios nuomonės, neteisiant – tokios buvo aplinkybės, tai reikėjo išgyventi, iškęsti – tokia tiesa. Istorijos, tarsi mozaika (ar dėlionė) sukuria tikrovišką laikmečio vaizdą, padedantį pajauti pokario laiko dvasią, moralę, vidinę kultūrą, meilę, šeiminius santykius ir įkainoti... Laisvę.

„Ten, už lango“ – tarsi atsiveikimasis su partizaninio karo Lietuvoje tema“, – pasakojo J. Sajauskas, tačiau praėjusiais metais dienos šviesą išvydo „Tėvo žodis“ – ankstesnių autoriaus pasamprotavimų apie juodą ir kruviną Lietuvos pokarį tęsinys. Patirtis, išgyventas laikas neleidžia autoriui nekalbėti apie tai, kas tikrai buvo ir kas, ne duok, Dieve, gali net pasikartoti, turint omeny esamą dabartinę geopolitinę situaciją, karą Ukrainoje.

Renginį vedusi kultūrinės veiklos vadybininkė Daiva Bepirštienė padėjo visiems už dalyvavimą. Už nuveiktą didžiulį, prasmingą darbą J. Sajauskui dėkojo bei sveikino neseniai rašytojo atšvesto 80-mečio proga Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Marijampolės filialo pirmininkas Rolandas Raibikis ir kiti renginio dalyviai. Buvo galimybė įsigyti leidinius su autoriaus dedikacija, autografu.

Renginį moderavo rašytojo dukterė Neringa Sajauskaitė-Juknevičienė.

Autorės nuotr.

Išėkitės ramybėje

**Ona Žvinytė-Šiaučiulienė
1935–2024**

Gimė Anykščiuose. Anksti neteko mamos, augino pamotė, nes tėvelis, 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis, Adolfas Žvinys buvo nuteistas ir 1945 m. išsiųstas į lagerį. 1948 m. su pamote ir 2 metais jaunesniu broliuku buvo ištremta į Krasnojarsko kr., Mansko r., Kedrovos gyv. Nuo 14 metų tremtyje dirbo sunkius darbus. Ten sukūrė šeimą ir į Anykščius grįžo po 10 metų. Čia ir gyveno. Išmokusi siuvėjos specialybės, visą laiką dirbo Anykščių buitinio gyventojų aptarnavimo kombinate. Nuo pat Atgimimo pradžios Ona įsijungė į Anykščių rajono klubo „Tremtinys“ veiklą ir iki mirties buvo kartu su lemties draugais. Mirė po sunkios ligos. Palaidota Anykščių miesto kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame velionės sūnų su šeima, gimines ir artimuosius.

LPKTS Anykščių filialas

**Algimantas Vaitiekūnas
1927–2024**

Gimė Panevėžio aps. (dabar Anykščių r.), Viešintų valsč., Papelyšio vnk., ūkininkų šeimoje. 1948 m. septyniolikmetis Algimantas su šeima buvo ištremtas į Krasnojarsko kr., Mansko r., Orešnos gyv. Tremtyje dirbo sunkius darbus miškų ūkyje. Po 1959 m. su šeima grįžo į savo suniokotą tėviškę. Metams einant šeima išsiskirstė. Iš pradžių Algimantas gyveno Anykščiuose, vėliau persikėlė gyventi į savo senelio sodybą Užunvėžių k., Kurklių sen., Anykščių r. Nuo pat Atgimimo pradžios Algimantas įstojo į Anykščių Dariaus ir Girėno šaulių kuopą ir Anykščių rajono klubą „Tremtinys“. Buvo aktyvus šių organizacijų narys, ne kartą skatintas už veiklą šiose organizacijose. Prisdėjus SSRS karinei agresijai prieš Lietuvą, nuolat budėjo LR Seimo pastate, buvo apdovanotas parlamento gynėjo medaliu. Daug prisidėjo tiek savo darbu, tiek materialiai prie Lietuvos partizanų atminimo įamžinimo Anykščių krašte. Mirė po sunkios ligos. Palaidotas Užunvėžio kaimo kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame velionio globėją, gimines ir artimuosius.

LPKTS Anykščių filialas

Skelbimai

Balandžio 30 d. (antradienį) 17.30 val. Vytauto Didžiojo karo muziejuje (K. Donelaičio g. 64, Kaunas) vyks knygos „Devyni mėnesiai kariuomenėje. Be pagražinimų“ pristatymas ir susitikimas su autore Raminta Bekešiute.

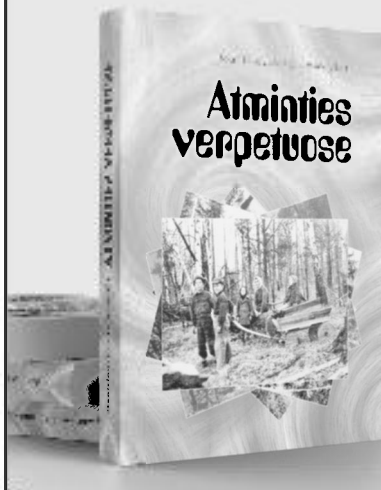
Būdama 31 metų, palikusi įsibėgėjančią karjerą ir mėgstamas veiklas, knygos autorė išėjo atiduoti duoklės Tėvynei. Devynis mėnesius kaip savanorė atliko nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą Pulkinko Juozo Vitkaus inžinerijos batalione. Savo džiaugsmus ir nuoskaudas, patirtis ir baimes sudėjo į dienoraštį. Knygoje viską pateikė be pagražinimų ir filtrų. Apie pritrintas kojas ir bėmies naktis, apie savivertę ir jausmus, apimančius rankose laikant ginklą. Apie netvarkingai paklotas lovas ir valgyklos maistą. Apie šauktinius, kokie jie dabar ir kokie į tarnybą ateidavo anksčiau. Kaip pasikeitė jaunimas, ir kiek kiekvienas širdyje esame patriotas.

Renginį moderuos Vytauto Didžiojo karo muziejaus ginkluotės vyr. specialistas viršila Povilas Butkevičius. Renginys yra atviras ir nemokamas.

Gegužės 3 d. (penktadienį) 10 val. kviečiame į talką tremtinių kapinių tvarkymui Šiaulių miesto Ginkūnų kapinėse. Atvešime juodžemio. Turėkite darbines pirštines. Maloniai laukiame talkininkų.

LPKTS Šiaulių filialo valdyba

Neseniai mus pasiekė nauja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos išleista 288 psl. knyga „Atminties verpetuose“. Joje publikuojama dvidešimt

penkios LPKTS veiklos, partizaninio karo, tremties istorijos, spausdinama daug nuotraukų. Knyga bus platinama sąjungos nariams, naudojama mūsų prezentacijai, taip pat dovanojama mokykloms, pilietiškumą ugdančioms organizacijoms.

Prašome skaitytojų pagal galimybes paaukoti knygos leidybinėms išlaidoms. Auksotojai sulauks ne tik padėkos, bet ir gaus knygą su jos autoriaus, rašytojo Stanislovo Abromavičiaus, autografu. Primename, mūsų sąskaitos Nr. LT18 7044 0600 0425 8365. Būsime labai dėkingi.

LPKTS valdybos pirmininkas
Vladas Sungaila

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com
El. p. lpkts@lpkts.lt

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Spausdino
spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai. Tiražas 800 egz.
Kaina 1,00 euras.

Istorija be „baltų dėmių“

Prisiminta Bakaloriškių kaimo 1944-ųjų tragedija

(atkelta iš 1 psl.)
Skaudi istorija

Bakaloriškės minimos nuo 1795 m. kaip bajoro J. Jelensko nuosavybė. Tuomet čia buvo 11 sodybų, gyveno 89 gyventojai. Buvo smuklė (karčema), malūnas. Kaimas vadinamas Jogintais, Bakaloviškiais. 1908 m. Dusmenų bažnyčios parapiečių sąrašė įrašytas Bakaloriškių kaimas ir Bakaloriškių viensėdis. Kaime buvo 36 ūkiai, 188 gyventojai (90 vyrų ir 98 moterų), viensėdyje – 10 ūkių, 75 gyventojai (38 vyrai ir 37 moterų). Daugiausia Bakaloriškėse buvo Staniulionių – net 9 šeimos, Pačkauskų (5 šeimos), Buslavičių (4 šeimos), Voverių (3 šeimos). Čia dar gyveno Rinkevičiai, Dambrauskai, Valatkevičiai, Zubrickai ir kt. 1923 m. gyventojų surašymo duomenimis, Bakaloriškių kaime buvo 33 ūkiai (kiemai), 167 gyventojai. Minimas ir Bakaloriškių palivarkas (16 žmonių) bei du Bakaloriškių viensėdžiai. I buvo du ūkiai (14 gyventojų), II – trys ūkiai (14 gyventojų).

Sovietmečiu apie Bakaloriškių kaimo tragediją 1944-aisiais mažai kas žinojo. Bakaloriškės nebuvo minimos nė vienoje sovietinėje lietuviškoje enciklopedijoje. Visur buvo minima tik Bakaloriškių pelkė. Tačiau po Atgimimo aktyvių žmonių dėka šis kaimas ir tragiška jo praeitis gerai žinoma beveik visoje Lietuvoje. O istorija išties skaudi ir nekasdieniška...

Antrojo pasaulinio karo metu, 1943 m. rudenį, Bakaloriškėse susikūrė 10–12 vyrų savigynos būrys. Šio būrio vyrai turėjo ginklams leidimus, kuriuos išdavė Onušio policijos nuovados viršininkas. Savisaugininkai trukdė sovietiniams partizanams plėšikauti, nepakluso jų reikalavimui nusiginkluoti. Ypač aktyviai šioje pasipriešinimo veikloje dalyvavo bakaloriškietis Vaclovas Voveris, nes 1943 m. pabaigoje Onušio valsčiaus Smalių kaime raudonieji banditai apiplėšimo tikslais nužudė Vaclovo gimines: Joną Voverį ir jo nepilnametį sūnų.

1944 m. balandžio 6 d. LKP(b) Trakų apskrities pagrindinis komitetas apsvarstė rūsčiai suformuluotą klausimą „Apie kontrevoliucinį banditų lizdą Bakaloriškių kaime“. Visą kaimą (be jokių išlygų) buvo nutarta negailestingai sunaikinti. Tokį nutarimą priėmė „Petras“ (Michailas Afoninas), „Žvirblis“ (Teofilis Mončiunskas), „Sokolovas“ (Josifas Nikitinas), „Bevardis“ (Jonas Čiulada) ir „Paukštis“ (Jonas Moiejus). Nuosprendis Bakaloriškių kaimui motyvuotas ir suformuluotas taip: „Atsižvelgiant į tai, kad banditų kontrevoliucinis lizdas Bakaloriškių kaime nepasiduoda mūsų politiniam poveikiui ir toliau žudo mūsų žmones (neišsamiais duomenimis, šio kaimo banditai nužudė apie 300 tarybinių žmonių), tarp jų drg. Tamulevičių ir jo seserį Alytaus apskrityje, pavesti būrių vadui drg. „Žvirbliui“ ginkluota jėga sunaikinti kaimą“.

Pulti kaimą rengėsi iš anksto

Raudonųjų partizanų karo metais ir vėliau rašytuose šaltiniuose apstu

melagingų, absurdiškai išpūstų, demagoginių faktų ir vertinimų apie Pietryčių Lietuvos kaimų savisaugininkų veiklą, o kaltinimus bakaloriškėčiams apie jų neva nužudytus 300 „tarybinių žmonių“ galima laikyti tokios melagingos demagogijos viršūne. Įsismaginus propagandiniame „kare“ apie Bakalo-

Pagerbtas 1944 m. sudeginto Bakaloriškių kaimo bei 1944–1953 m. Laisvės kovose žuvusių Bakaloriškių ir gretimų kaimų rezistentų atminimas

Pagerbtas 1944–1953 m. Laisvės kovose žuvusių Onušio krašto rezistentų atminimas (Onušio mstl. senosiose kapinėse)

riškes, kaimas vadintas Trakų apskrities ar net „visos Lietuvos“ kontrevoliucijos centru. Sovietiniai partizanai tiesiog buvo „priversti“ užpulti Bakaloriškes, nes kitos išeities, alternatyvos ginkluotos jėgos panaudojimui ir žiauriai kolektyvinei kaimo žmonių bausmei neturėjo.

Pulti Bakaloriškių kaimą buvo iš anksto rengiamasi, raudonųjų partizanų rėmėjai ir agentūra atliko kruopščią žvalgybą planuojamos vykdyti operacijos apylinkėse. Gavus iš sovietinio užnugario ginklų ir šaudmenų, Bakaloriškėms sunaikinti pasiūstas stiprus, gerai ginkluotas apie 150 rinktinių vyrų būrys, kurio pagrindą sudarė „Už Tėvynę“, „Laisvosios Lietuvos“, „Išlaisvintojo“, Margirio būrių partizanai, daugiausia buvę Raudonosios armijos kariškiai, pabėgę iš vokiečių karo belaisvių stovyklų, ir karo belaisviai, tarnavę vokiečių karinėse formuotėse.

Baudžiamasis būrys iš bazių Rūdninkų girioje išžygiavo 1944 m. balandžio 9 d. (t. y. pirmąją šv. Velykų dieną). Baudėjai žygiavo per Smalius, Gruožnikus, Taučionis, Spenglininkus. Šiuose kaimuose raudonieji baudėjai rasdavo „kaltų“ žmonių ir su jais susidorodavo: Gruožninkuose nušautas

Zubrickas; Taučionyse sušaudyti Jonas Seniūta (g. 1892), Stasys Mikalopas, Jonas Norinkevičius, sudeginta jo namai; Spenglininkuose nušautas Silvestras Bujus, sudeginti jo namai, dviem šūviais sužeistas jo penkiametis sūnus. Baudžiamojoje operacijoje dalyvavo „Už Tėvynę“ būrio ataskaitoje vė-

čiau ir detaliau neatskleidžiama, iš esmės beveik visiškai nutylima, minimi tik jos rezultatai. „Užduotis“ buvo „pilnai ir sėkmingai“ įvykdyta, visi savisaugininkai sunaikinti.

Tačiau iš liudytojų vėlesnių atsiminimų galima susidaryti maždaug tokį Bakaloriškių deginimo vaizdą: kaimo žmonės pažadino šaudymas iš ginklų. Norėdami padegti kaimą, baudėjai šaudė padegamosiomis kulkomis į šiaudinius trobesių stogus, žmonės girdėjo ir granatų sproгимus. Įsiveržę į kaimą trobesius padeginėjo ir užsidegusių stogų šiaudų kuokštais. Prasidėjus šaudymui, kaimo žmonės bėgo slėptis į netoliese esantį Bilaiškių raistą; jiems pavymui šaudyta, matyt, norint pagąsdinti. Baudėjai iš padegtų trobesių neleido gelbėti jokio turto. Jei kas ir bandydavo pagriebti ryšulį drabužių, pasisemti grūdų, baudėjai viską atimdavo ir sviesdavo į ugnį, neleido paleisti iš tvartų gyvulių, o ištrūkusius gyvulius šaudė. Raudonieji banditai išgrobstė deginamo kaimo žmonių turtą. Priskrovę grobio į vežimus, patraukė į Rūdninkų girią. Sudeginto kaimo žmonės pokaryje atpažindavo savo drabužius, kuriuos vilkėjo sribų šeimų nariai.

Pasislėpę raiste ir pamiškėse bakaloriškėčiai girdėjo iš kaimo sklindantį degančių galvijų baubimą, kiaulių žviegimą; matė, kaip dūmais ir peleiniais virsta jų sodybos: trobos, kluonai, svirnai, kiti pastatai. Baudėjams pasitraukus, grįžę kaimo žmonės sodybų vietose rado krūvas degusių, dar ruse nančius sienojus, smilkstančius grūdus ir drabužius, tvyrantį troškų svylančios gyvulių mėsos tvaiką, į dangų besistiebiančius vienišus kaminus, šulinių svirtis. Tas klaikus sudegintų Bakaloriškių vaizdas daugeliui visam gyvenimui įstrigo atmintyje.

Buvo slepiama 50 metų

Sovietinių partizanų šaltinių duomenimis, buvo sudegintas visas kaimas – 38 „kiemai“ (sodybos). Austros Zapolskienės surinktais ir paskelbtais duomenimis, Bakaloriškių kaime iš viso buvo 45 sodybos, iš jų tik 4 nesudegintos. Yra dar ir kitokių duomenų: sudegintos 44, išliko nesudegusios 2 sodybos. Taigi, buvo sudegintas visas kaimas, išskyrus vos keletą sodybų, stovėjusių atokiau nuo kaimo, pamiškėje.

1944 m. gegužės 14 d. Vilniuje leistame laikraštyje „Naujoji Lietuva“ rašoma, jog „banditai sudegino 71 gyvenamąjį namą, o visų ūkio trobesių apie 300“. Visa apylinkė su broliška užuojauta ėmė remti ir šelpti nukentėjusiuosius. Buvo surinkta ir perduota daug maisto, indų, rūbų, o vaikams knygų.

Kodėl raudonieji banditai, negailestingai degindami kaimą, priešingai negu Kaniūkuose (1944 m. sausio 29 d. Eišiškių aps., Jasiūnų valsč., nužudyta 36 civiliai žmonės ir 14 sužeista, iš kurių 10 sunkiai, bei sudeginta 40 kaimo ūkių su gyvuliais ir kitu turtu) vengė masiškai žudyti žmones? Manytina, jog iš Maskvos buvo leista sudeginti kaimą, bet po skerdynių Kaniūkuose drausta masiškai žudyti žmones, nes tai kompromitavo sovietinį partizaninį „judėjimą“.

(Bus daugiau)

liu rašyta, jog žygio metu į Bakaloriškes nuėjo 60 km, pakeliui sunaikino 4 priešo pasalas, sušaudė 16 „banditų“.

Žmonių drabužiais vilkėjo sribų artimieji

Bakaloriškių kaimas užpultas 1944 m. balandžio 12 d. (ketvirtos šv. Velykų dienos, trečiadienio) rytą. Apie kaimo puolimo rezultatus M. Afoninas į Maskvą A. Sniečkui nusiuntė tokią šifruotę: „Balandžio 12 d. mūsų partizanai, vadovaujami kpt. Sergejaus, sunaikino, sudegino lietuvių banditų centrą apskrityje – Bakaloriškes; nukauta 18 banditų, trofėjai – 9 šautuvai ir lengvasis kulkosvaidis. Bakaloriškių banditai nužudė apie 300 tarybinių žmonių, sušaudė Tomo grupę ir jo seserį. Mes nuostolių neturėjome“. Iš šios šifruotės galima spręsti, kad žmonės žudyti vien Bakaloriškėse, kad nužudyta 18 žmonių. Tačiau, iš kitų šaltinių ir liudininkų atsiminimų yra žinoma, jog Bakaloriškėse nužudyti tik du šio kaimo vyrai: Adolfas Rinkevičius (g. 1888 m.) ir Aleksandras Ališauskas (g. 1894 m.). Visi kiti žmonės nužudyti ne Bakaloriškėse, o pakeliui į jas, kituose kaimuose. Sovietinių partizanų šaltiniuose Bakaloriškių kaimo naikavimo (deginimo) akcija pla-